

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА-ПРЕДСТАВНИКА ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ЄМЕЛЬЯНОВ Роман Олександрович - викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького юридичного інституту МВС України

УДК 343.121.4
DOI 10.32782/EP.2020.3.18

У статті з'ясовано правові підстави та зміст діяльності адвоката як представника інтересів потерпілого (фізичної особи), представника цивільного позивача і цивільного відповідача, представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Визначено, що поняття «забезпечення права на захист» та «право на захист», які не є тотожними. Зазначено, що в кримінальному процесуальному законі прослідковується змішування понять «правнича допомога», «захист», «представництво», а також – «захисник» та «представник». З метою однакового розуміння зазначених понять запропоновано КПК доповнити статтею, яка б визначала можливість отримання професійної правничої допомоги усіма учасниками кримінального провадження, які її потребують.

Ключові слова: адвокат, представник потерпілого, кримінально-процесуальна діяльність, розслідування, надання правової допомоги.

Стаття 59 Конституції України гарантує кожному право на правову допомогу. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органів України діє адвокатура. Представництво адвокатом інтересів потерпілого у кримінальному судочинстві є основним засобом захисту його прав та законних інтересів [1].

У ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначено, що адвокатом є фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах і в порядку, що передбачені законом. Адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Термін «представництво» визначено як вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні [2].

Однак, запропонований термін також не відображає повною мірою процес отримання постраждалою стороною юридичної допомоги у кримінальному процесі. Звертаючись до юридичних тлумачних словників, сутність представництва можна розкрити як правовідносини, відповідно до яких одна особа (представник) на підставі положення [3, с. 1025], що є у неї, виступає від імені іншої (яку представляють), безпосередньо створюючи (змінюючи, припиняючи) для неї права й обов'язки. Стосовно кримінального процесу це мож-

на трактувати як набуття однією особою процесуальних повноважень іншої та їх реалізацію при провадженні кримінального судочинства. При цьому, як бачимо, йдеться про причини, які спонукають представлену особу делегувати свої повноваження представникові. Адже таке делегування може бути обумовлене як недостатньою обізнаністю у законодавстві, внаслідок чого особа потребує юридичних консультацій (юридичної допомоги), так і, наприклад, зайнятістю справами, які для певної особи є важливими, ніж участь у справі, отже, таке делегування можна розцінити як латентну форму ігнорування інтересів судочинства.

У кримінальному процесі змагальність сторін – найбільший гострий прояв протисторова, у результаті якого можуть виникати серйозні правові наслідки, саме тому основні учасники цієї протидії – потерпілий, з одного боку, підозрюваний – з іншого, у першу чергу, потребують кваліфікованої юридичної допомоги для реалізації своїх процесуальних прав.

Потерпілим у кримінальному провадженні України визнається фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано фізичну, моральну або майнову шкоду, і також юридична особа, якій завдано майнова шкода (ч. 1 ст. 55 КПК України) [4].

За своєю суттю представництво припускає відмову від участі у процесі особи, яка делегувала свої повноваження іншій. Така поведінка не є властивою для постраждалої від злочину особи, оскільки остання є безпосередньо зацікавленою у результатах розгляду кримінального провадження. У більшості випадків потерпіла від кримінального правопорушення особа, звертаючись до адвоката, який може стати її представником, має на меті отримання кваліфікованої юридичної допомоги, націленої на досягнення у ході кримінального процесу певного результату. Це є активної формою поведінки, якій не властиве, передавання своїх процесуальних прав представникові з подальшим самоусуненням від процесу розслідування та розгляду кримінального провадження.

На сьогодні, наукове дослідження процесуального становища адвоката – представника потерпілого, організації і здійснення його професійної діяльності у кримінальному судочинстві є недостатнім. Його діяльність у кримінальному процесі регулюється тільки в найзагальніших рисах, в основному, без конкретизації прав та обов'язків, без чіткого визначення критеріїв законності дій адвоката – представника потерпілого.

Роль і значення захисту органічно пов'язані із загальними засадами кримінального провадження, визначеними у ст. 7 КПК України, у якій зазначено, що право на захист належить до загальних засад кримінального провадження [4; 5, с. 85–87].

Як убачається, у КПК України відтворено міжнародні демократичні стандарти щодо права на захист, поширення засади змагальності на досудову стадію кримінального процесу, суттєво розширено процесуальні можливості захисту. Так, сучасне законодавство містить низку нових норм, що стосуються участі захисника в стадії досудового розслідування.

Зі змісту наведених та інших положень убачається, що захисник (адвокат) наділений достатніми повноваженнями та процесуальними можливостями для здійснення захисту в стадії досудового розслідування, що включають: активне доказування (збирання доказів, участь у проведенні слідчих та інших процесуальних дій); реагування на порушення, незаконні дії, бездіяльність органів досудового розслідування (скарги, відводи, клопотання); інформаційні потреби (ознайомлення з матеріалами досудового розслідування).

Захист як вид незалежної професійної діяльності полягає у забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів потерпілого. Ці положення кореспондуються із КПК України, однак не завжди прямо відображені у ньому (ст. 3 КПК України).

У ст. 20 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» визначено професійні права адвоката, а саме: під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії,

не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема: 1) звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); 2) представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами; 3) ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; 4) складати заяви, скарги, клопотання, інші правові документи та подавати їх у встановленому законом порядку; 5) доповідати клопотання та скарги на прийомі в посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги; 6) бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення щодо суті клопотань і скарг; 7) збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; 8) застосовувати технічні засоби, у тому числі для копіювання матеріалів справи, у якій адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, у яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом; 9) посвідчувати копії документів у справах,

які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів; 10) одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань; 11) користуватися іншими правами, передбаченими цим Законом та іншими законами [2].

Адвокатура може виконувати своє соціальне призначення лише за умови ефективності професійної діяльності кожного її члена в конкретних життєвих ситуаціях, пов'язаних із наданням правової допомоги. Міжнародно-правові приписи зумовлюють встановлення на національних рівнях законодавчо регламентованих систем допуску до професії адвоката, які передбачають: 1) кваліфікаційні вимоги до осіб, що мають намір займатися адвокатською діяльністю, які ґрунтуються на критеріях освіти, практичного досвіду, «моральної чистоти»; 2) спеціальну підготовку кандидатів на здобуття статусу адвоката (навчання в спеціалізованих закладах, стажування тощо); 3) перевірку рівня професійної компетентності кандидата шляхом проведення кваліфікаційних іспитів; 4) надання особі офіційного статусу (професійного звання) адвоката з дотриманням формальних вимог процедурного характеру (ухвалення рішення компетентним органом, приведення до присяги, видання відповідного свідоцтва або ліцензії тощо) [18, с. 123]. Зазначені елементи системи допуску до професії адвоката відображено і в законодавстві України.

Поряд з іншими особами адвокат може вступати в процесуальні правовідносини на будь-якій стадії кримінального провадження, незалежно від обсягу його прав, обов'язків чи повноважень або ж від тривалості його участі в розгляді справи є суб'єктом кримінальних процесуальних відносин: він бере участь у процесі на підставах і в порядку, передбачених КПК України, за умови, що немає обставин, за яких закон виключає можливість його участі в процесі. Ми поділяємо думку, що кожен з учасників має чітко визначені права й обов'язки; учасники діють у кримінальному судочинстві у встановле-

ному порядку на підставі та відповідно до своїх прав та обов'язків; вони обов'язково вступають у процесуальні правовідносини; зобов'язані дотримуватися чинного законодавства, виявляти толерантність, поважати честь і гідність інших учасників процесу; учасники мають право на забезпечення особистої безпеки; за невиконання своїх обов'язків або порушення прав інших учасників несуть відповідальність, передбачену законом.

Зміст організаційно-правового статусу адвоката становлять повноваження, які дозволяють йому брати участь у кримінальному провадженні. Так, ст. 45 КПК України передбачено, що захисником може бути тільки адвокат, відомості про якого внесені до Єдиного реєстру адвокатів України. Відповідно, якщо такі відомості відсутні або у Єдиному реєстрі адвокатів України міститься запис про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю – особа (адвокат) не може бути захисником у кримінальному провадженні. Документами, які підтверджують право (повноваження) адвоката брати участь у кримінальному провадженні, є: свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю; ордер, договір із захисником або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги (ст. 50 КПК України) [2].

Науковцями та практиками справедливо вказується про недосконалість правової регламентації порядку підтвердження повноважень адвоката у кримінальному процесі. Проблема полягає у неузгодженості положень КПК України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [19, с. 73–74]. У ч.1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Таким чином, з урахуванням особливостей кримінального процесуального закону, повноваження адвоката в

кримінальному судочинстві можуть бути підтвержені ордером або договором. Ордер, відповідно до затвердженої форми, містить у собі: прізвище, ім'я, по батькові особи, якій надається правова допомога, підставу надання правової допомоги (договір, доручення на надання безоплатної правової допомоги), назву органу, в якому надається правова допомога, прізвище, ім'я, по батькові адвоката, який буде надавати правову допомогу, номер свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, дату його видачі, назву ради адвокатів або кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, яка видала свідоцтво, з обов'язковою вказівкою про те, що правова допомога надається адвокатом, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), із зазначенням місцезнаходження (робочого місця) адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання.

На практиці така неузгодженість дозволяє вимагати від адвоката пред'явлення для підтвердження своїх повноважень обох згаданих документів (ордеру і договору), що і є предметом критики. Адже виходячи зі змісту наведених положень законодавства, згадані документи є однакови ми за змістом, що стосується повноважень адвоката. Щодо вирішення цієї проблеми у КПК України, то можна запропонувати викласти п. 2 ч. 1 ст 50 КПК України у такій редакції: «2) ордером або договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги» [2; 19, с. 75].

У випадках, передбачених законом, професійна правнича допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Основний Закон доповнено також ст. 131-2 «Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура». Незалежність адвокатури гарантується. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом. Тільки адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кри-

мінального обвинувачення. Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена [1].

Таке формулювання та укріплення адвокатської монополії викликало дискусію у науковому середовищі та серед практиків. А. Присяженко зазначає, що зі внесенням змін до Конституції з'являється абсолютно новий для нашого законодавства термін «професійна правнича допомога». Прикметник «професійний» має такі значення: 1) «пов'язаний з певною професією», «який об'єднує людей однієї чи близьких професій»; 2) «який є професіоналом» (хоча з цим значенням погоджуються не всі мовознавці). Синонімом прикметника «правничий» є термін «юридичний» [6]. До речі, протягом останніх років термін «правничий» почав активно вживатися у суспільному житті замість терміну «юридичний». Тобто дослівно це «юридична допомога, що надається людьми певної професії чи професіоналами». При такому трактуванні очевидно, що зміст самого права змінено, звужено коло суб'єктів його надання, що суперечить ст. 22 Конституції. У той же час у КПК України вжито термін «кваліфікована правова допомога». Щодо терміну «кваліфікований», то він вживається у значенні «той, що має високу кваліфікацію», «який вимагає спеціальних знань, доброї кваліфікації». Близькі йому за змістом терміни «професійний», «фаховий», тобто він вказує на якість правничої (юридичної) допомоги [6]. Швидше всього, законодавець, вживаючи вказані терміни, хоче наголосити на якості допомоги, яку держава зобов'язується гарантувати, адже в самому терміні «право на правову допомогу» вказувалося не на суб'єкта її надання, а на сферу (правову), якої вона стосувалася [7; 8, с. 100; 19, с. 78–79].

У цьому контексті, вважається цілком обґрунтованим твердження вчених, які зазначають, що адвокат вправі прийняти

доручення – бути представником не тільки від особи, яка у встановленому порядку вже визнана потерпілим, але і від особи, яка ще не набула такого статусу. У цьому випадку адвокат повинен сприяти швидкому і правильному вирішенню питання про визнання потерпілим особи, якій кримінальним правопорушенням завдано шкоди. Адвокат може написати заяву слідчому або до суду про визнання особи потерпілим, скласти скаргу на постанову про закриття кримінального провадження і т.д. [9, с. 32–35].

Взаємовідносини адвоката з потерпілим повинні виключати будь-які протиріччя між ними в кримінальному процесі. клопотання та різні дії з боку адвоката припустимі лише в тому випадку, якщо їх схвалить потерпілий. Якщо адвокат не згоден з поведінкою потерпілого, з його процесуальними діями, якщо їх точка зору з будь-яких питань не збігається, адвокат, представляючи лише законні інтереси потерпілого, повинен чітко викласти йому свою позицію. Потерпілий, не погодившись з нею, вправі відмовитись від представника. У цьому випадку адвокат усувається від участі в справі. Якщо потерпілий не відмовляється від представника і разом з тим наполягає на незаконних діях, адвокат повинен відмовитись від представництва [10].

У той же час, згідно з ч. 1 ст. 58 КПК України представником потерпілого є особа, яка у кримінальному провадженні може бути захисником. Відповідно до положень ст. 45 КПК України захисником у кримінальному провадженні є адвокат, відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України, а також стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України відсутні відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю. Участь захисника при ініціюванні, укладенні та затвердженні угоди у кримінальному провадженні сприяє дотриманню прав та інтересів сторін угоди. Правові основи участі захисника у кримінальному провадженні на підставі угод включають систему нормативно-правових актів та правових позицій, які регу-

люють діяльність захисника у кримінальному провадженні в особливому порядку розгляду справ на підставі угод [11]. Разом з тим, відсутня законодавча регламентація обов'язкової участі захисника як представника потерпілого у кримінальному провадженні, а також надання захисника потерпілому за рахунок держави. На нашу думку, це ставить у нерівноправне положення сторін кримінального провадження та потерпілого. У науковій літературі такими вченими як О. П. Кучинська, М. І. Гошовський, А. В. Кожевніков, С. В. Давиденко вже давно пропонується законодавчо передбачити забезпечення потерпілого захисником безоплатно, а також випадки обов'язкової участі захисника як представника потерпілого у кримінальному провадженні. Так, О. П. Кучинська зазначила випадки, при яких участь захисника як представника потерпілого має забезпечуватись за рахунок держави: відмова прокурора від державного обвинувачення (представник надається за бажанням потерпілого); потерпілий є неповнолітнім; потерпілий має фізичні або психічні вади, що не дозволяють йому достатньою мірою здійснювати захист своїх прав; потерпілий не володіє мовою, якою ведеться судочинство; у всіх провадженнях про умисні вбивства [12, с. 11]. Слід погодитися з думкою Ю. В. Лисюка, що потерпілий доручає представнику більшість дій, якщо не всі, пов'язані зі своїм захистом. Це, передусім, пов'язано з можливою відсутністю у потерпілого відповідного досвіду участі у кримінальному провадженні та належної правової підготовки, що, безумовно, зіграє вирішальну роль у відновленні порушених прав [13, с. 159].

Заява про бажання скористатися послугами представника за угодою (адвоката) може бути подана потерпілим, цивільним позивачем та цивільним відповідачем як у письмовій формі, так і усно. В останньому випадку вона заноситься слідчим (судом) до протоколу.

Адвокат-представник користується процесуальними правами осіб, інтереси яких вони представляють (ст. 58 КПК), крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і

не може бути доручена представнику. На відміну від захисника, він не є таким же самостійним учасником процесу, не має своїх особистих процесуальних прав і діє поряд із потерпілим або змінює його, але не вправі діяти на шкоду своєму довірителю [14, с. 116]. У випадках, коли адвокат-представник використовує свої повноваження на шкоду інтересам потерпілого, його участь у кримінальному провадженні має бути припинена або він може бути замінений за постановою слідчого, судді чи ухвалою суду. Такий висновок можна зробити, виходячи зі змісту п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 2004 р. № 13 «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів» [15].

Безперечно, у ході кримінального провадження право отримати правничу допомогу мають й інші учасники кримінального провадження – потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, свідок, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Так, Т.В. Корчева у дисертаційному дослідженні зазначила, що «розмежування захисту й надання правової допомоги в діяльності адвоката є важливим тому, що серед його клієнтів можуть опинитися не тільки підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданий, котрі зацікавлені в спростуванні підозри чи обвинувачення, а й особи, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (ч. 1 ст. 45 КПК), а також свідок (п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК)» [16, с. 8]. Однак процесуальний інтерес та функція даних учасників кримінального провадження та підозрюваного (обвинуваченого) різні, тому надання правничої допомоги цим учасникам провадження діє поза межами принципу забезпечення права на захист. Так, потерпілий виступає жертвою злочину, цивільний позивач – особою, якій злочином заподіяна майнова чи немайна шкода, тому діяльність їх спрямована на поновлення порушених прав. Саме тому особа, яка надає правову допомогу потерпілому, цивільному по-

зивачу, цивільному відповідачу, свідку, повинна називатися адвокат-представник [17, с. 368].

Отже, адвокат, який надає правничу допомогу потерпілому, цивільному позивачу, цивільному відповідачу, свідку, третій особі, щодо майна якої вирішується питання про арешт – представник, який здійснює представництво, що є відмінним від захисту видом адвокатської діяльності та не має процесуального стосунку до забезпечення права на захист підозрюваному. Так само як адвокат, який здійснює захист підозрюваного – захисник, не повинен мати стосунку до надання правничої допомоги потерпілому, цивільному позивачу, цивільному відповідачу, свідку. Адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність відповідно до Закону про адвокатуру, захисник і представник – це різні суб'єкти кримінального провадження, які здійснюючи процесуальну діяльність та вступаючи у процесуальні відносини, надають правничу допомогу іншим учасникам кримінального провадження.

У ч. 1, 2 ст. 58 та ч. 1 ст. 63, ч. 4 ст. 64 – 2 КПК України представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт визначено як особу, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником, що призводить до змішування видів адвокатської діяльності та понять «захисник» та «представник». Виходячи з вищевикладеного, пропонуємо у ч. 1, ч. 2 ст. 58 та ч. 1 ст. 63, ч. 4 ст. 64–2 КПК України слова «особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником» замінити словами – «адвокат, який здійснює представництво потерпілого» (ч. 1 ст. 58 КПК України), «адвокат, який здійснює представництво цивільного позивача» (ч. 2 ст. 58 КПК України), «адвокат, який здійснює представництво цивільного відповідача» (ч. 1 ст. 63 КПК України), «адвокат, який здійснює представництво третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт» (ч. 4 ст. 64–2 КПК України).

Література

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, 2009. 1728 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: zakon.rada.gov.ua/go/4651-17

5. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ, 2015. 208 с.

6. Академічний тлумачний словник української мови URL: <http://sum.in.ua/s/profesijnyj>

7. Присяженко А. Співвідношення правових категорій «право на правову допомогу» та «право на професійну правничу допомогу» URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/6/part_2/6.pdf

8. Дубівка І. В. Нормативно-правова основа, поняття і зміст захисту на досудовому розслідуванні // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. № 2. С. 97–102.

9. Кокорев Л. Д. Адвокат – представитель потерпевшего в советском уголовном процессе. Воронеж : Изд-во Воронежск. ун-та, 1969. 88 с.

10. Кирилюк Л. В. Адвокат – представник потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача у кримінальному судочинстві України. *Форум пра- ва*. 2009. № 1. С. 252–259. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09klvku.pdf>

11. Іскендерова Г. Т. Представництво та захист адвокатом прав потерпілого у кримінальному провадженні на підставі угоди про примирення. *Вісник криміналь-*

АНОТАЦІЯ

У статті з'ясовано правові підстави та зміст діяльності адвоката як представника інтересів потерпілого (фізичної особи), представника цивільного позивача і цивільного відповідача, представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Визначено, що поняття «забезпечення права на захист» та «право на захист», які не є тотожними. Зазначено, що в кримінальному процесуальному законі прослідковується змішування понять «правнича допомога», «захист», «представництво», а також – «захисник» та «представник». З метою однакового розуміння зазначених понять запропоновано КПК доповнити статтею, яка б визначала можливість отримання професійної правничої допомоги всіма учасниками кримінального провадження, які її потребують.

Стаття 59 Конституції України гарантує кожному право на правову допомогу. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органів України діє адвокатура. Представництво адвокатом інтересів потерпілого у кримінальному судочинстві є основним засобом захисту його прав та законних інтересів

Потерпілим у кримінальному провадженні України визнається фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано фізичну, моральну або майнову шкоду, і також юридична особа, якій завдано майнова шкода (ч. 1 ст. 55 КПК України)

За своєю суттю представництво припускає відмову від участі у процесі особи, яка делегувала свої повноваження іншій. Така поведінка не є властивою для постраждалої від злочину особи, оскільки остання є безпосередньо зацікавленою у результатах розгляду кримінального провадження. У більшості випадків потерпіла від кримінального правопорушення особа, звертаючись до адвоката, який може стати її представником, має на меті отримання кваліфікованої юридичної допомоги, націленої на досягнення у ході кримінального процесу певного результату. Це є активною формою поведінки, якій не властиве передавання своїх процесуальних прав представникові з подальшим самоусуненням від процесу розслідування та розгляду кримінального провадження.

На сьогодні наукове дослідження процесуального становища адвоката – представника потерпілого, організації і здійснення його професійної діяльності у кримінальному судочинстві є недостатнім. Його діяльність у кримінальному процесі регулюється тільки в найзагальніших рисах, в основному, без конкретизації прав та обов'язків, без чіткого визначення критеріїв законності дії адвоката – представника потерпілого.

Ключові слова: адвокат, представник потерпілого, кримінально-процесуальна діяльність, розслідування, надання правової допомоги.

ного судочинства. 2016. № 2. С. 45–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkc_2016_2_7

12. Кучинська О. П. Проблеми захисту прав потерпілого в кримінальному процесі України. *Адвокат*. 2009. № 5. С. 9–12.

13. Лисюк Ю. В. Представник потерпілого як захисник у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 3. С. 159–161.

14. Резниченко И. М. Защита в суде интересов потерпевшего. Владивосток, 1974. 326 с.

15. Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 02 лип. 2004 р. № 13. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-04#Text>

16. Корчева Т. В. Проблеми діяльності захисника в досудовому провадженні та в суді першої інстанції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2006. 208 с.

17. Корчева Т. В. Щодо питання реалізації прав учасників процесу у кримінальному провадженні за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Форум права*. 2012. № 2. С. 367–371.

18. Гончаренко В. С. Правовий статус іноземного адвоката в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Київ, 2019. 256 с.

19. Дубівка І. В. Діяльність адвоката в стадії досудового розслідування : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 233 с.

LEGAL REGULATION OF THE PARTICIPATION OF A LAWYER-REPRESENTATIVE OF THE VICTIM IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The article clarifies the legal grounds and content of the lawyer's activity as a representative of the interests of the victim (individual), a representative of the civil plaintiff and a civil defendant, a representative of a third party whose property is being seized. It is determined that the concepts of «ensuring the right to protection» and «right to protection» are not identical. It is noted that in the criminal procedure law there is a mixture of the

terms «legal aid», «protection», «representation», as well as - «defender» and «representative». In order to have a common understanding of these concepts, it is proposed that the CPC supplement the article, which would determine the possibility of obtaining professional legal assistance to all participants in criminal proceedings who need it.

Article 59 of the Constitution of Ukraine guarantees everyone the right to legal aid. To ensure the right to protection from prosecution and legal assistance in resolving cases in courts and other state bodies of Ukraine, there is a bar. Representation by a lawyer of the interests of the victim in criminal proceedings is the main means of protection of his rights and legitimate interests

A victim of criminal proceedings in Ukraine is a natural person who has suffered physical, moral or property damage as a criminal offense, as well as a legal entity who has suffered property damage (Part 1 of Article 55 of the CPC of Ukraine).

In essence, the representation involves refusing to participate in the process of a person who has delegated his powers to an-

other. Such behavior is not typical of a victim of a crime, as the latter is directly interested in the results of the criminal proceedings. In most cases, the victim of a criminal offense, by contacting a lawyer who can become his representative, aims to obtain qualified legal assistance aimed at achieving a certain result in the criminal process. This is an active form of behavior, which is not typical, the transfer of their procedural rights to the representative with the subsequent self-exclusion from the process of investigation and criminal proceedings.

Today, the scientific study of the procedural position of the lawyer - the representative of the victim, the organization and implementation of his professional activities in criminal proceedings is insufficient. His activity in the criminal process is regulated only in the most general terms, mainly without specifying the rights and obligations, without clearly defining the criteria for the legality of the actions of the lawyer - the victim's representative.

Key words: lawyer, victim's representative, criminal procedure activity, investigation, legal aid.

